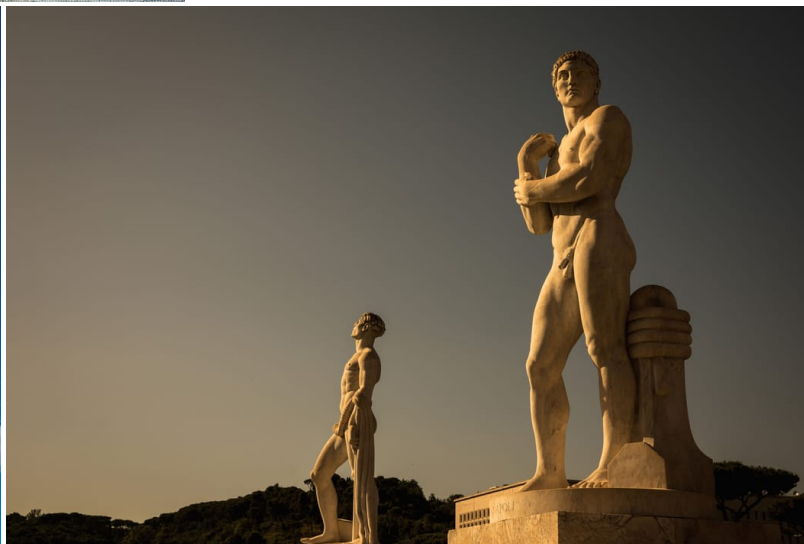
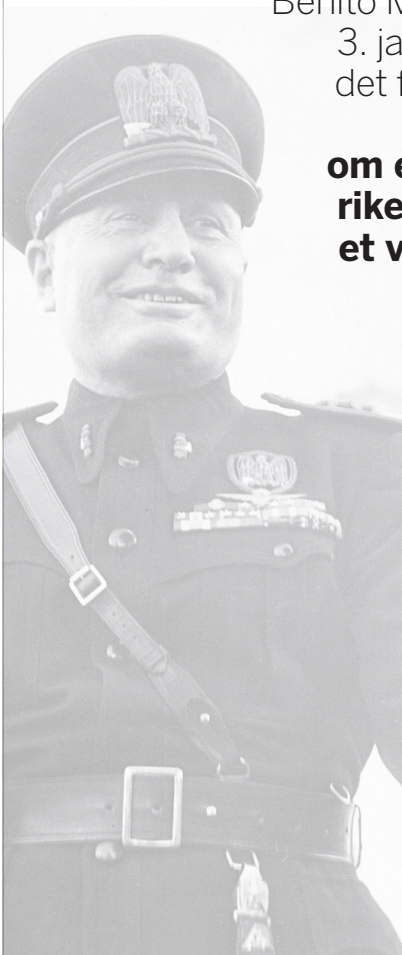

Mussolinis fotavtrykk i Romas gater

Benito Mussolinis tale til Italias parlament 3. januar 1925 regnes som starten på det fascistiske diktaturet. Selv om det er 100 år siden, har **hans visjon**

om et mektig rike etterlatt et varig preg på Roma.

Lisa Ekli
Frilansjournalist

Jakob Ingebrigtsen strekker armene i været etter nok en seier. Det er juni 2024, og han har tatt EM-gull på Olympiastadion i Roma.

Veien inn mot det store idrettsanlegget ved elven Tiber er belagt med mosaikker i svart og hvitt, som viser soldater, militære kjøretøyer og inskripsjoner. Over tribunen på oppvarmingsarenaen ruver 60 enorme, muskuløse atleter i marmor. De er plettfrie, akkurat som i 1932, da komplekset sto klart.

Den gangen het området Foro Mussolini. Etter krigen ble navnet byttet til Foro Italico, men ved inngangen ruver fremdeles en hvit obelisk med store bokstaver: «Mussolini Dux» – Leder Mussolini.

Kulten om Romerriket

– Kunst og kultur ble brukt på en svært bevisst måte i fascisvens propaganda, forteller **Elisabetta Cassina Wolff**, forfatter og førsteamanuensis ved *Universitetet i Oslo*.

Sterke, muskuløse og handlekraftige menn passet godt inn, både på friidrettsstadion og i Mussolinis tolkning av den romerske historien. Fysisk styrke, mot og disiplin var viktig for den fascistiske bevegelsen, og det største idealet av alle, var den romerske antikken.

– Ritualer, symboler og myter fra fortiden ble hentet frem igjen. Den romerske arven skulle gjenopplives for å skape en ny italiensk identitet, sier Wolff.

Kulten om Romas stolthet under Romerriket var noe de fleste italienerne hadde til felles, både eliten og folk flest. Så når fascistene trakk dette inn i sin ideologi, ble det en sterk driver bak regimets suksess på 1930-tallet, forklarer hun.

– Det støttet Mussolinis ambisjoner om å *make Italy great again!*

Fra moderne til konservativt

Benito Mussolini så seg selv som en moderne keiser. I januar 1925, tre år etter at han ble innsatt som statsminister, tok han fullstendig kontroll over statens institusjoner. Årene som fulgte, fikk historiske konsekvenser på mange områder – ikke minst for kultur og byutvikling.

Grandiose visjoner Benito Mussolini ble kalt «Il Duce», føreren, og så seg selv som en moderne keiser. I mosaikken på Foro Italico står det Duce, Duce, Duce. Obeliskene utenfor Olympiastadion i Roma har inskripsjonen «Mussolini Dux», leder Mussolini. Stadio dei Marmi ved Foro Italico ble innviet i 1932 og er omkranset av atletiske marmorskulpturer.

Foto: AP/NTB og Getty Images/Istockphoto

Mussolinis fotavtrykk i Romas gater

Frem i lyset Det romerske Teatro Marcello ble påbegynt av Julius Cæsar og fullført av Augustus, og kunne samle opp til 15 000 mennesker til teater og musikalske arrangementer. Etter århundrer med forfall ønsket Mussolini å få den antikke storstuen frem i lyset igjen, og ryddet i nærområdet med hard hånd.

Desimert Romas jødiske ghetto var en av verdens eldste, men ble brutalt skjært ned for å modernisere området og gi nærliggende Teatro Marcello plass til å skinne. I dag er området igjen et levende nabolag, med smale gater og et godt tilbud av kosher-restauranter.

Plass til å skinne Pantheon er en av Romas aller største turistattraksjoner, kjent for sin massive kuppel med hull i taket. Under den fascistiske perioden ble området rundt Pantheon ryddet, slik at det antikke monumentet skulle få en mer fremtredende plass i bybildet.

Alle foto: Lisa Ekl

Både stil og arkitektur gikk gjennom flere faser i løpet av regjeringstiden, forklarer **Lasse Hodne**, professor i kunsthistorie ved NTNU. Han har bodd og undervist i Roma i mange år og er fascinert av hvordan den fascistiske arkitekturen fremdeles preger byen.

– I starten hadde ikke fascistpartiet noen tydelig kulturpolitikk. Over en lang periode var arkitekturen preget av modernisme, men etter hvert skjedde en vending mot mer klassiske og tradisjonelle stilarter, forklarer han.

Fra å være åpne for det moderne, tok de nå en mer konservativ tilnærming.
– Dette speiler også den ideologiske utviklingen i fascismen, mener Hodne.

Ryddeprojektene skjøt fart

Roma på 1920-tallet var en by med en enorm kulturarv. Samtidig var byen hovedstad i et ungt land. Ruiner fra Romerriket, barokke kirker og bygninger fra middelalderen og renessansen sto tett i tett. Behovet for å gjøre noe med sanitærfordholdene og infrastrukturen ble stadig mer prekært.

Flere prosjekter var allerede i gang for å utvikle byen, men under fascistenes tid skjøt de virkelig fart. Antikkens storhet og den fascistiske ideologien skulle smeltes sammen i en moderne hovedstad.

For å få til dette, måtte ting skje.

Den stolte romerske arven skulle vises frem,

både til italienerne selv, og alle andre. En rekke storskala byggeprosjekter ble igangsatt, romerske monumenter ble restaurert, og byen ble fylt av symboler som ørner, hunnlulver og latinske inskripsjoner. Mange av dem er godt synlige fremdeles, for det observante øye.

Lupa Capitolina Hunnlulven som ammer hovedstadens grunnleggere, er et symbol på Roma. Foto: AP

Hele kvartaler ble ofret for at antikkens skatter skulle komme til sin rett. Nabolaget til den jødiske befolkningen ble brutalt skjært ned – ikke primært for å forfølge jødene, men for å modernisere området og sørge for at det nærliggende Teatro Marcello fikk rettmessig oppmerksomhet.

Appelsinhagen Fra Giardino degli Aranci på toppen av Aventinhøyden får du en spektakulær utsikt over byen, med Peterskirken i sentrum. I 1929 ingikk Mussolini Lateranpakten med Paven, der Vatikanstaten ble en egen stat, samtidig som Mussolini fikk kirkens støtte. Begge foto: Lisa Ekl

Heller ikke området rundt Peterskirken ble spart. Når støvet fra bulldoserne hadde lagt seg, åpenbarte det seg en langt mer imponerende inngang til Petersplassen. Den nye Via della Conciliazione, forsoningsvei, ble også et symbol på at Italia og Vatikanet nå skulle leve side om side – nok en fjær i hatten for Il Duce.

Klart for propagandashow

En turistgruppe er på vei mot Colosseum. Kanskje legger de merke til de høye pinjetrærne langs veien, eller skiltene som forklarer hvilken romersk keiser som er ansvarlig for akkurat disse ruinene. Augustus, Cæsar, Nerva, Trajan.

Og det alle har hørt om for – Forum Romanum. Utsikten er upåklagelig fra alle kanter. Colosseum i den ene enden, det kremhvite Vittorio Emanuele II-monumentet i den andre. Hver brostein er omhyggelig lagt ned av Mussolinis arbeidere.

Syv høyder Trappen går opp til en av Romas sju høyder, Kapitol. Fra toppen er det utsikt over Forum Romanum og Via dei Fori Imperiali, som Mussolini fikk frem ved å rive bebyggelsen rundt.

Mussolinis fotavtrykk i Romas gater

» I 1932 sto Romas nye paradegate, Via dei Fori Imperiali, klar. Frem til da var ikke utsikten noe å skryte av fra balkongen der Mussolini holdt sine flammende taler til folket. Flere kvartaler med bygninger sto i veien. Men nå var de borte. I en rett akse fra Piazza Venezia til Colosseum ble det dermed god plass for soldatene som skulle marsjere frem og tilbake for å demonstrere regimets makt og kontroll.

I en rett akse fra Piazza Venezia til Colosseum ble det god plass for soldatene som skulle marsjere frem og tilbake for å demonstrere regimets makt og kontroll.

Enorme folkemengder ble samlet for å beundre og feire Mussolini. Og da Hitler kom på besøk i 1938, fikk han servert et grandios propagandashow langs denne avenyen – i autentisk, romersk stil.

Det kvadratiske Colosseum

I 1942 skulle Roma være vertskap for verdensutstillingen, og forberedelsene hadde pågått i mange år. Idrettsarenaen var på plass. De store, brede avenyene sto klare.

Monumentalt Det kremhvite Vittorio Emanuele II-monumentet blir også kalt «bløtkaken» på grunn av sin hvite, lagdelte arkitektur. Monumentet til ære for det forente Italias første konge ble påbegynt i 1895 og ferdigstilt under Mussolini i 1935. Her starter Via dei Fori Imperiali, Mussolinis paradegate. Da Adolf Hitler var på besøk i Roma i mai 1938, ble han avbildet her ved Mussolinis side. Bak dem ser man andre nazi- og fascistledere, som Joachim von Ribbentrop, Galeazzo Ciano, Joseph Goebbels og Heinrich Himmler.

Foto: Getty Images/ Istockphoto og Ullstein Bild/Getty Images

Bygget til verdensutstillingen Basilica dei Santi Pietro e Paolo ligger i bydelen EUR, sørvest for Roma. Krigen sørget for at Verdensutstillingen i 1942 aldri ble gjennomført her, men EUR ble likevel ferdigstilt etter krigen. I dag er det et populært boligområde.

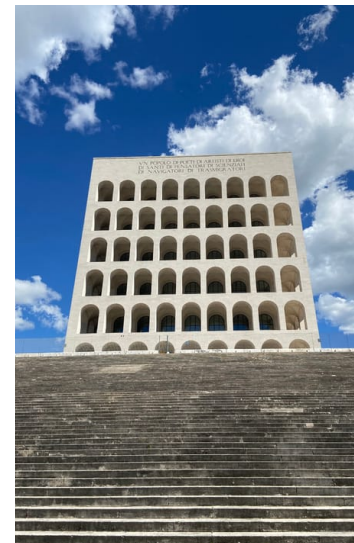
Til slutt satte Mussolini i gang et siste, ekstravagant prosjekt, som skulle være prikken over i-en: en ny bydel som fikk navn etter verdensutstillingen, *Esposizione Universale Roma* (EUR).

Verdensutstillingen ble aldri noe av. Andre verdenskrig brøt ut, og få år senere var Mussolinis tid forbi. Men EUR ble likevel ferdigstilt i tråd med planene. I dag er det et populært boligområde, med brede gater, grønne parker og en kunstig innsjø.

– Området er utviklet etter inspirasjon av romersk byplanlegging, med en sentral akse, og gater i rutemønster, forteller Hodne.

Det mest særegne bygget er Palazzo della Civiltà Italiana – palasset for den italienske sivilisasjon, også kjent som «det kvadratiske Colosseum». Det er et ruvende symbolbygg med et stramt design, og buer som er laget for å etterligne verdens mest kjente amfiteater. Høyt mot himmelen står et sitat hentet fra en av Mussolinis taler:

«Et folk av poeter, av kunstnere, av helter, av helgener, av tenkere, av vitenskapsmenn, av navigatører, av migranter».

Det kvadratiske Colosseum Palazzo della Civiltà Italiana er EURs mest særegne bygg, med fire identiske fasader og 216 buer. Nå er det hovedkontoret til luksurmerket Fendi. Øverst på fasaden er et sitat fra en av Mussolinis taler. Begge foto: Lisa Ekl

Opprinnelig skulle bygget brukes som et samlingspunkt for å hylle italiensk kultur og industri. I dag er det hovedkontor for luksurmerket Fendi, forteller Hodne. Han har forsøkt å komme inn, men ble høflig stoppet før han kom til døren.

For de fleste som besøker Roma, er det neppe noe stort problem, smiler han.

Men selv om turistene ikke lar seg lokke til EUR, er interessen for den fascistiske epoken økende, ifølge Elisabetta Cassina Wolff ved *Universitetet i Oslo*. Hun skal starte opp et helt nytt kurs, der antikken, politisk propaganda og det fascistiske regimet står sentralt. Kurset er allerede fulltegnet.

– De fleste turister kommer til Roma for å oppleve antikken og renessansen. Jeg tror de færreste tenker over at mye av det de ser, faktisk stammer fra fascisttiden. Men vet du hva du skal se etter, er det lett å finne, sier Lasse Hodne.